

I coronaens lys og skygge

**Marianne Brodersen, Rikke Brown og
Christian Sandbjerg Hansen**

Covid-19-pandemien har vendt op og ned på samværsformer og hverdagspraksis i familier og velfærdsinstitutioner. Børn har skullet passes fra hjemmekontorerne - eller har været alene hjemme - og ord som værnemidler, karantæne og smittetryk er blevet en del af hverdags sproget. Situationen, omtalt som 'coronakrisen', har medført en drastisk udvidelse af statslige foranstaltninger for at overvåge og beskytte befolkningens sundhed, og institutioner, tiltag og aktiviteter for børn og unge, blev nu betragtet i et risiko-perspektiv. Samværsformer præget af fysisk nærhed skulle hastigt erstattes af andre former, og den pædagogiske praksis udformes i overensstemmelse med sundhedsmyndighedernes retningslinjer.

Corona-nedlukningen har udgjort en katalysator for debatter om opdragelse og pædagogiske institutioner og det er blevet tydeligt, hvor stor en del af dagliglivet børn bruger i institutioner mens de voksne arbejder. Daginstitutionernes betydning for børns trivsel og udvikling fremhæves, samtidig med at der udtrykkes en stærk bekymring for, om de nye regler for samvær i institutionerne skal sætte sig som psykiske traumer hos børnene. Skolehverdagen med nødundervisning bliver en anledning til at revurdere målstyring, princippet om én lærer til én klasse samt skoledagens længde, men også til bekymring om skolebørnene nu også lærer det de skal. Og, der sker en opblomstring i talen om ungdomsproblemer, nu i form af diskussioner om, hvorvidt de unge agerer uansvarligt eller viser samfundssind, samt hvilken betydning perioderne med nedlukning og restriktioner vil få for dem og deres fremtid.

Covid-19-situationen har samtidig virket som brændstof for forskningsverdenen, hvor der har kunnet iagttages en eksplosion i undersøgelser af pandemiens forskelligartede udtryk i og aftryk på samfundet. Også i dansk pædagogik- og uddannelsesforskning har der lynhurtigt etableret sig en interesse for undersøgelser af pædagogik, undervisning og familieliv under pandemien, en interesse understøttet af flere af forskningsfondene. De mange studier, der er myldret frem, har det til fælles, at det de studerer er under hastig forandring. Erkendelsesprocesser i coronastudier synes i særlig grad at være undervejs og at flette sig sammen med coronapandemiens og forholdsreglernes konstante udvikling. Denne kontinuerlige forandring af det, der studeres, imens det studeres, ses også at gå på tværs af forskningsprocesserne bag artiklerne i dette temanummer af DpT.

Temanummeret sætter spot på pædagogikken i lyset - og skyggen - af coronaen. De seks artikler går på opdagelse i, hvordan coronaen og restriktionerne har formet hverdagen i familier og i pædagogiske institutioner og herigennem har synliggjort, formet eller forstærket praksisser og idealer for pædagogik og opdragelse. Coronaen fungerer med andre ord som en anledning eller indgang til at studere kendte pædagogiske problematikker, der i lyset af corona forventes at træde særlig markant frem eller tænkes at kunne pege på essentielle dynamikker i det pædagogiske. Eksempelvis peges der i flere af temanummerets artikler på, hvordan coronaen synes at have forstærket ulighedsskabende processer i skolen, samt hvordan coronaen har påvirket arbejdsdelingen i familierne og på nye måder ansvarliggjort mødrene.

Flere af temaets artikler diskuterer coronaens tilsyneladende paradoksale virkninger i pædagogisk praksis, eksempelvis i form af, at restriktioner i daginstitutioner og skoler ind imellem kan ses at føre til mere frihed og nye handlemuligheder. I det hele taget synes coronaen at føre til en ny form for eftertænkksomhed, ikke alene i praksisfeltet, men også i forskningen, og at vække forhåbninger om alt det, der kan læres af corona og gøres efter corona. På den måde kan coronaen på flere måder ses at bidrage med nyt lys over det pædagogiske landskab: Som fremkaldervæske på kendte problematikker og som utopisk inspiration til fremtidens pædagogik.

Temaets artikler

I temanummerets første artikel tager Nana Clemensen, Karen Ida Dannesboe, Ida W. Winther, Nanna Jordt Jørgensen og Dorte Kousholt fat i et materiale bestående af en mængde forskellige skemaer udarbejdet af familier, og især mødre, under nedlukningen i foråret 2020. Skemaer, hvormed den omvæltede hverdag forsøges struktureret ud fra skole- og arbejdspladslogikker, som artiklen pointerer. Med udgangspunkt i skemaerne og interview undersøges børnefamiliers oplevelser og hverdagsliv under nedlukningen. Artiklen peger på, hvordan den stramme strukturering af hverdagslivet, som skemalægningen kan ses som udtryk for, på den ene side blev oplevet som nødvendig og på den anden side som umulig at praktisere i det levede liv under nedlukningen, hvor forhandlinger mellem familiemedlemmer hurtigt skubbede til skemaernes kasser, punkter og logikker. Dette paradoks, viser artiklen, har givet anledning til, til tider selvironiske refleksioner over andre mulige måder at leve familieliv på.

Marianne Brodersen og Rikke Brown undersøger i den følgende artikel forældres involvering i børns 'hjemmeskole' under corona-nedlukningen. Med afsæt i en spørgeskemaundersøgelse og interview med mødre vises det, hvordan forældre har været involverede i deres børns skolegang på kvalitativt forskellige måder. Artiklens analyser peger på, hvordan de forskellige involveringsformer relaterer sig til ressourcer og idealer hos forældrene, der på hver deres måde arbejder med at få hjemmeskolen til at lykkes. Forfatterne ser nærmere på den emotionelle dimension af forældres involveringsarbejde. I nogle familier ses

hjemmeskolen at bringe forældre og børn tættere på hinanden og udgør her en opfyldelse af en længsel efter samvær i familien. I andre tilfælde afstedkommer hjemmeskolen en disharmonisk stemning i hjemmet, der opleves som et fængsel.

Sine Grumløse, Anja Marschall og Karen Prins ser i deres artikel nærmere på, hvordan de smitteforebyggende retningslinjer fik betydning for hverdagen i daginstitutionerne, set gennem det pædagogiske personales perspektiv. Gennem fokusgruppeinterview med pædagoger og medhjælpere undersøger forfatterne de fysiske og materielle forandringer, der blev iværksat i daginstitutionerne, samt hvilke muligheder og udfordringer det medførte i det pædagogiske arbejde. Forfatterne argumenterer for, at personalets omstillinger af institutionshverdagen udpeger væsentlige værdier i det pædagogiske arbejde; at skabe nærhed og trykthed, tune ind på børns behov og interesser, understøtte børns medbestemmelse samt at sikre en tæt kommunikation med forældrene.

Hverdagen i daginstitutioner i perioden efter nedlukningen, er også i fokus i Tomas Ellegaard og Søs Bayers artikel. Med afsæt i et mindre studie i tre daginstitutioner samt i andre undersøgelser fra perioden diskuterer artiklen de forandringer af daginstitutionsliv restriktionerne medførte som paradoksale. Samtidig med at der var tale om markante begrænsninger af samvær mellem børn og voksne, var restriktionerne også forbundet med flere voksne per barn og med interaktioner, som forfatterne påpeger, i bemærkelsesværdig grad var præget af nærvær, tilgængelighed, omsorg og fri leg. Artiklen peger på en dobbelthed med både restriktioner og åbninger, som muliggjorde realiseringer og forestillinger om andre måder at organisere hverdagen på, og forfatterne argumenterer, at disse erfaringer er relevante at inddrage i diskussioner om minimumsnormeringer på daginstitutionsområdet.

Thomas Szulevicz sætter i sin artikel fokus på, hvordan PPR-psykologer har oplevet coronakrisen og dens betydning for udsatte børn og unge. Ud fra interview med PPR-psykologer identificeres to gennemgående forståelser af corona-foranstaltningernes konsekvenser, nemlig på den ene side at forholdene for udsatte børn og unge har været særligt vanskelige, og på den anden side, at corona har fungeret som et spejl på eksisterende praksisser og givet anledning til kritisk refleksion. Ud fra PPR-psykologernes fortællinger påpeger forfatteren det paradoksale i, at corona-restriktionerne i mange tilfælde har medført en mere fri og fleksibel praksis, og at nogle elever trivedes glimrende i både hjemmeskolen og corona-skolen. For PPR-psykologer har corona således også medført en revitalisering af den problemforståelse der tilsiger, at konteksten har betydning for børns vanskeligheder.

I et essay om epidemiens pædagogiske potentialer ser Martin Blok Johansen nærmere på corona-situationens mulige åbning af mere utopiske perspektiver for god pædagogik. For Blok Johansen er den aktuelle pandemi en anledning til at kaste retrospektive og prospektive perspektiver på mulighederne for nytænkning af pædagogiske forhold. Essayet afsøger således to spørgsmål: Hvilke

nye erkendelser har tidligere kriser givet anledning til og hvilke nye erkendelser kan den aktuelle krise give anledning til. Blok Johansen argumenterer samlet set for, at coronapandemien som krise kan føre til at pædagoger og lærere samlet set påskønnes og anerkendes mere, og han ytrer håb om at de former for solidaritet, der viser sig gennem forskellige former for nabohjælp, manifesterer sig i ny solidaritet, ansvarlighed og loyalitet blandt mennesker.

Temareaktionen ønsker god læsning!